

November 2006

SKATTERABATT FREMFOR HØYERE PENSJON?

Den nye Stortingsmeldingen om alderspensjon hviler på to prinsipper. Det skal lønne seg å jobbe. Og den enkelte skal ha frihet til å velge når hun vil gå over på pensjon. Men frihet til å velge kan utvides. La den som vil jobbe utover fylte 67 år, få valget mellom skatterabatt og en ytterligere økning av pensjonen. Lavere skatt kan virke mer motiverende for å stå i jobben. For staten kan en slik ordning bli billigere. Og for arbeidsgiver kan det bli mer interessant å holde på eldre arbeidskraft om noe av skatterabatten kommer arbeidsgiver til gode.

Arbeidet med en fornyelse av systemet for alderspensjon i Norge skrider sakte fremover. Et Øystein Olsen utvalg leverer sin innstilling i 1998; en pensjonskommisjon under ledelse av Sigbjørn Johnsen kommer med sine vurderinger og forslag i 2004; og nå altså St. Meld. nr. 5 (2006-2007) – *Opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden*. Denne meldingen legger opp til nye regler for økonomien til de eldre. Men ikke bare det – Stortingsmeldingen tar sikte på å skape et bærekraftig grunnlag for vårt pensjonssystem. En mer hensiktsmessig fordeling av risiko – der staten ikke lenger bærer all risiko alene – er et viktig bidrag her. Når forventet levealder øker, blir pensjonsbyrden for staten større om ikke reglene endres i lys av at folk lever lenger. Men det gjør de – reglene, altså. Om forventet levealder øker med ett år, må fremtidige pensjonister arbeide åtte måneder lenger for å få samme pensjon.

Det synes vi er bra.

Bra fordi det er mer rettferdig. Og bra fordi folk stort sett har godt av å ha en jobb å gå til. Har du ikke selv lagt merke til det? Hvordan folk som slutter å jobbe, veldig fort blir veldig selvsenterte? Og i samme slengen mister sin nysgjerrighet? Verken til glede for seg selv eller sine omgivelser.

Bakgrunn og Hovedprinsipper

Eldrebølgen vil snart rulle innover Norge. Det blir dyrt for skattebetalerne. For dyrt. Derfor skal reglene endres. Grunnprinsippet i det nye opplegget er enkelt: Det skal lønne seg å jobbe. 40-årsreglen forsvinner. Det gjør besteårsreglen også som sier at bare de 20 beste årene teller når alderspensjonen skal beregnes. Etter opplegget i Stortingsmeldingen skal ett år mer i arbeid gi mer pensjon, uansett. Høste som man sår. Flykapteinen som avslutter sin karriere

som internt bud, får større pensjon enn han som takker for seg etter å ha satt flyet ned på bakken for siste gang. Det gjør også professoren som blir eksamensvakt, sammenlignet med hun som ikke blir det. I begge tilfelle under forutsetning av at alt annet ellers er likt.

Imidlertid er det bare inntekt opp til syv ganger grunnbeløpet i folketrygden (7G) som gir pensjonsrettigheter. For tiden er det rundt 435.000 kr. All inntekt utover dette har null verdi som grunnlag for fremtidige pensjoner. Men skatten går ikke ned av den grunn. Denne reglen er hensiktsmessig i utjevningsøyemed. Yte etter evne – motta etter behov.

Et grunnprinsipp nummer to, i tillegg til at det skal lønne seg å jobbe, er frihet til å velge. En logisk konsekvens av disse to prinsippene er at det skal koste dyrt om man velger å gå av tidlig. Regneeksempel i meldingen viser at en person med årsinntekt på 311.000 kr som går av når han er 62 år, vil få 131.000 kr i pensjon. Om han derimot jobber i fem år til og går av ved fylte 67 år, vil pensjonen bli på 189.000 kr. Det er 44 prosent flere kroner – alle tall før skatt.

Hvordan forslagene er blitt mottatt

Sliterne i arbeidslivet er det Regjeringen ønsker å tilgodese med det nye opplegget. Vinnerne med ny folketrygd er folk med lavere inntekter som har jobbet i hele sitt voksne liv. Regneeksempler viser at industriarbeidere som jobber fra de er 20 til de er 67 år, fort vekk vil kunne få 40.000 kr mer i årlig pensjon.

Taperne er folk med lang utdanning. Som student på fulltid samler man ikke opp pensjonspoeng. Og som ferdig utdannet har man to ulemper sammenlignet med dagens ordning; taket for pensjonsgivende inntekt er satt ned, og besteårsreglen er falt bort. Når i tillegg alle år i arbeid gir pensjon, betyr dette at akademikere relativt sett, og trolig også for noen i absolutt forstand, kommer dårligere ut ved det nye opplegget.

Alt snakket om at man må satse på utdanning og kompetanse blir lydende noe hult i lys av St. Meld. nr. 5 (2006-2007). Men her må vi ikke glemme to ting: Utdanning har et klart element av konsum – det er en glede å lære. Og globalisering og kjappe teknologiske fremskritt er i seg selv med på å øke avkastningen på utdanning. Lønnsforskjellene er klart økende i Norge så vel som i de fleste andre land.

Mer tvilsomt vil mange mene det er at Regjeringen vil fjerne skattefradrag for privat pensjonssparing. Som vel er særlig interessant for folk med lang utdanning og høy inntekt.

”Full pott for våre medlemmer”, sier LO-sjef Gerd Liv Valla. Og Kjell Bjørndalen, leder for Fellesforbundet, stemmer i: ”Regjeringens forslag til opptjeningsregler er bedre enn det vi så i Pensjonskomisjonens forslag.”

Skatterabatt – er det noen som har tenkt på det?

Den tilvante tenkemåten, sa Sovjetunionens siste statsoverhode, Mikhail Gorbatsjov, stenger for endringer. Litt den følelsen kan man få når man leser om Regjeringens forslag til ny folketrygd. Hvorfor skal belønningen for å jobbe et år til utelukkende komme i form av økt pensjon? Om det er slik at motivasjonene for å stå på er større *om de samme pengene brukes på annen måte*, hvorfor da ikke vurdere det?

La oss gå konkret til verks. La Ola ha 5G i inntekt, dvs. 311.000 kr pr. år. Han er snart 67 år. Etter de foreslåtte reglene skal Ola, med 40 år i lønnet arbeid, ha 189.000 kr i årlig pensjon. Om han skulle velge å jobb et år til, blir pensjonen betydelige høyere, og det av to grunner. For det første fordi de allerede opptjente pensjonsrettighetene da skal deles på ett år mindre. For det andre fordi han i ett år til vil betale inn til egen pensjon. Av figur 7.1 og tabell 7.2 i Stortingsmeldingen anslår vi at Ola vil få 16.000 kr mer i pensjon om han går av i det han runder 68 år snarere enn 67 år, og at han da har en forventet gjenværende levetid på 17 år. La oss videre anta at Ola har 30 prosent i marginalskatt på sin pensjon. Fra statens synsvinkel er man således villig til å la Ola få 11.200 kr mer pr. år i 17 år for å jobbe et år til. For resonnement vi her presenterer spiller unøyaktighetene i disse tallene ingen rolle.

Hva er nåverdien av 11.200 kr hvert år i 17 år for staten? Og hva er den for Ola?

Staten først. Den risikofrie realrenten som staten anvender i prosjekter med lav risiko, er 4 prosent. Det er også den realrenten Statens Pensjonsfond – Utland legger til grunn som en naturlig avkastning på lang sikt. Neddiskontering av 11.200 kr hvert år i 17 år med en rente på 4 prosent gir en nåverdi på 136.000 kr.

Dernest Ola. Hvilken nåverdi setter han på å få 11.200 kr mer å rutte med hvert år så lenge han lever? Det spørres hvor lenge han regner med å leve, og hvilken glede han forventer å ha av mer penger. Det siste sagt mer teknisk; hvilken diskonteringsrente er det rimelig å tro at Ola Nordmann, som snart runder 68 år, vil legge til grunn?

Gleden han har av penger – muligheten for å nyttiggjøre seg dem på fruktbart og spennende vis – blir mindre ettersom årene går. Preferanser for penger i dag fremfor penger om ett år blir stadig sterkere. Sagt mer teknisk, diskonteringsrenten stiger.

Om Ola legger til grunn en diskonteringsrente på 8 prosent ved vurdering av en årlig kontantstrøm på 11.200 kr over de neste 17 årene, gir det en nåverdi på 102.000 kr. Sett fra statens synsvinkel har kontantstrømmen en nåverdi på 136.000 kr. Grunnen til denne forskjellen er enkel: Ola legger mye mer vekt på de nære ting. Det er ikke så rart. Antall år igjen å leve er usikkert. Og evnen til å glede seg over ting penger kan kjøpe er for nedadgående.

Hva kan staten gjøre? Jo, ganske enkelt si til Ola at om han står i jobben ett år til, til fylte 68 år, skal han få en skatterabatt på sin lønnsinntekt på mellom 102.000 kr og 136.000 kr. Sannsynligheten for at Ola jobber ett år til øker om staten nærmer seg sin egen smertegrense, 136.000 kr. Om tilbudet holdes på 102.000 kr, er sjansene for at Ola velger å stå i jobb ett år til den samme som om han gis en økning i den årlige pensjonen på 16.000 kr før skatt. Om staten spiller sine kort fornuftig, kan den således få i pose og sekk: Betale mindre for å få folk til å jobb mer.

Men staten behøver ikke bestemme. La Ola selv velge. Hvilket vil være godt i tråd med den underliggende filosofi i Stortingsmeldingen – at folk i større grad skal kunne bestemme selv. Således får Ola valget mellom 16.000 kr mer i årlig pensjon, eller en skatterabatt dette siste året i jobb på et sted mellom 102.000 kr og 136.000 kr, la oss si på 120.000 kr. Om han da holder fast på sin lønn på 311.000 kr, og har en gjennomsnittlig skatteprosent på 25, vil skatt på arbeidsinntekt dette året være 78.000 kr. Med en skatterabatt på 120.000 kr skal Ola i så

fall få *utbetalt* 42.000 kr av staten – i tillegg til den lønnen han mottar fra arbeidsgiver. Et skikkelig håndslag for å te seg på en måte samfunnet gjerne ser.

Motforestillinger

Den viktigste motforestillingen må være at folk utover i 70-årene har samme diskonteringsfaktor – eller tidspreferanse – som yngre mennesker. Det er lite rimelig. Med kort tid igjen på denne jorden blir økt kjøpekraft i dag langt mer interessant enn mer penger langt frem i tid.

En annen motforestilling er at folk i god form – med lang forventet levetid – vil gå for mer i pensjon, mens de som anser seg å være nærmere tampen av tilværelsen, vil velge rabatt på skatten. Mer spesielt, kvinner med forventet levetid lenger enn menn, vil velge pensjon, mens menn velger skatterabatt. Da kan ordningen bli dyrere enn antatt. Men husk – her er mye å gå på. Staten kan tilby den jevne pensjonist 120.000 kr i skatterabatt og komme likt ut rent økonomisk. Ved bare å tilby 100.000 kr sparer staten penger.

En ”medforestilling” vil vi også trekke frem. Det er ikke tvil om at verdien av ens arbeidskraft ofte synker over tid. Kanskje mer nå enn før, gitt den rivende utviklingen i teknologi, og det tempoet med hvilket så meget endres i våre dager. Ola vet det. Han vet også at arbeidsgiver gjerne ser at han gir seg når 67-årsdagen er over. Statens ønske om å holde folk på 67 år i arbeid ett år til – til den samme lønnen – er ikke veldig fristende for bedriften. Ola skjønner dette. Men han liker jobben sin. Og vil gjerne stå på ett år til. Gitt vårt forslag om skatterabatt fremfor høyere pensjon, åpner følgende mulighet seg: Ola og arbeidsgiver blir enige om å dele potten. Enkelt sagt betyr det at Ola godtar et lønnskutt på 60.000 kr. Likevel får ha 60.000 kr mer utbetalt dette siste året, gitt en skatterabatt på 120.000 kr. Og arbeidsgiver ser seg tjent med å gjøre bruk av 67-åringen Olas tjenester ett år til.

Konklusjon

Ved Stortingets behandling av forslag til nytt regelverk for alderspensjonen bør det åpnes opp for at folk som vurderer å jobbe utover vanlig pensjonsalder, kan velge mellom skatterabatt og en ytterligere økning av pensjonen. En hensiktsmessig utforming av regelverket her kan virke mer motiverende på eldre arbeidstakere samtidig som det er billigere for staten.

22. november 2006

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025/>